

Мазниця Є. Р., здобувачка;  
Свалова М. І., к. н із соц. комун., доцент,  
ПНПУ імені В. Г. Короленка

## **КРЕАТИВНІ ПРИЙОМИ АНАЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ В СУЧАСНІЙ ЕСЕЇСТИЦІ**

*Доповідь присвячена висвітленню креативних прийомів актуалізації патріотичної тематики в есеїстиці сучасних українських авторів; розкриттю особливостей публіцистичного представлення теми війни (2022-2023 р.р.) на основі власного творчого досвіду.*

*Ключові слова: публіцистика, есеїстика, патріотична тематика, публіцистичний образ, психологізм.*

Есей – художньо-публіцистичний твір, що характеризується яскраво вираженою авторською суб'єктивністю. Вона може виявлятися у гостроті висловлювань, системі ключових художніх прийомів, структуруванні тексту та формуванні контекстів. Оскільки повномасштабне вторгнення увиразнило тему патріотизму в медійному середовищі, актуальність розвідки полягає в потребі осмислення способів взаємодії авторів із читачами в сучасній есеїстиці. Об'єкт дослідження – есеї сучасних українських публіцистів і публіцисток, присвячені різноманітним аспектам патріотизму. Предмет – есеїстичні прийоми аналітичного представлення патріотичної тематики в сучасній публіцистиці.

В умовах повномасштабної війни, відкритого геноциду та інших спроб росії знищити Україну, які тривають роками, публіцистичні тексти про українську національну ідентичність набувають особливої значущості для протистояння російським пропагандистським нарративам. Оскільки жанру есею притаманні вираження нового, суб'єктивного судження про щось, логічність та послідовність викладу думок, розмовна інтонація й лексика [6], автори можуть говорити зі своїми читачами про складні соціальні явища, актуальні для сучасного українського суспільства.

Найчастіше українські автори, поєднуючи аналітичний та художній складники, пишуть про: питання національної іден-

тичності, російсько-українські стосунки, ставлення країн ЄС до України, (збірка «Лексикон націоналіста та інші есеї» Миколи Рябчука), історичну свідомість та її роль у житті сучасних громадян (збірка есеїв Ярослава Грицака «Життя, смерть та інші неприємності»), витоки сучасної війни, розв'язаної росією, та особистий досвід переживання цієї війни (есеї Оксани Забужко «Найдовша подорож», написаний для західної публіки). Цікаві матеріали про патріотизм, відмінності України й росії, дискурс російської пропаганди, приватні та суспільні виміри війни письменницька й публіцистична спільнота представила в онлайн-антології «Воєнний стан» (створена в межах проєкту «Поглиблення внутрішнього культурного діалогу в Україні» Міжнародною літературною корпорацією Meridian Czernowitz).

Есеїстичне вираження ідеї потребує особливих прийомів письма, які допоможуть актуалізувати важливу тему (проблему), надавши їй нового звучання, а також сприятимуть послідовному керуванню увагою й уявою читача. Це ліризація (особливо коли йдеться про письменницьку есеїстику), використання іронії (самоіронії), застосування різноманітних аргументів, апелювання до власного життєвого досвіду та досвіду реципієнтів, цитування, звернення до прецедентних текстів, відомих сюжетів та образів.

В есеїстичних матеріалах на патріотичну тематику автори вибудовують публіцистичні образи, які є основним інструментом впливу на аудиторію. Увіразнити публіцистичну ідею допомагають образи видатних історичних діячів, одіозних політиків чи громадських активістів, також метафорично-символічний образ об'єднаної та роз'єднаної України. Наприклад, Микола Рябчук так писав про Україну ще до повномасштабного вторгнення: «В цьому сенсі «дві України» – це дві спільноти, одна з яких рішуче не визнає своїми так званих “наших2, а інша – ніяк не може з тими “нашими» розпрощатися» [4, с. 153]. Але ця публіцистична теза актуальна й нині.

Метафора – перенесення ознак одного предмета на інший. Есеїсти вдало використовують цей засіб, описуючи абстрактне та суб'єктивне почуття патріотизму як щось конкретне й актуальне для кожної людини. Автори наголошують на важливості збереження української ідентичності, національної пам'яті, необхідності проговорення травматичного досвіду, використовуючи перенесення ознак фізичного відчуття у сферу морального: «Доки у нас є наша мова, доти у нас є бодай примарні шанси пояснити

себе, проговорити свою правду, навести лад у своїй пам'яті. Тому говорімо, говорімо. Навіть коли наші слова ранять горло. Навіть коли від них почуваєшся загубленим і порожнім. За голосом стоїть можливість правди. І варто цією можливістю скористатись. Можливо, це взагалі найважливіше, що з нами всіма може статися» [2].

Патріотичні есеї зазвичай спрямовані на широку аудиторію, тому в таких текстах необхідно використовувати якісну аргументацію. До прикладу, Ірина Цілик вдало поєднує суб'єктивну думку зі спостереженнями психотерапевтів, наголошуючи на тому, що ми все ж залишаємось абсолютно різними у сприйнятті сучасних життєвих реалій, хоча й перебуваємо переважно в однакових умовах: «І тільки мертві вже нічого не відчують... Кожен психотерапевт вам скаже, яке токсичне це відчуття. Особливо ж – якщо немає об'єктивних причин роз'їдати себе за невідповідність чужим досвідам. Та й ми усі такі різні, маємо цілком неспівставні випробування, неоднакові больові пороги й емоційні реакції: те, що одного загартує, іншого надломить або й безжально зламає йому хребта» [5].

Реалізації естетичної функції есею на патріотичну тематику сприятимуть також ліризація, довірливий тон розповіді, що може контрастувати з предметом публіцистичного осмислення: «Ухало море. Мій супутник бовванів темним силуетом на тлі набережних вогнів і мовчав. До початку російського гібридного нападу на Україну – 30 листопада, ночі побиття студентів на Майдані невідомими в формі “Беркута», – залишалось чотири місяці...» [3].

Емоційна настроєвість, поетична образність, психологізм, які увиразнюють публіцистичну ідею, роблять її доступною не тільки для розуміння, а й для переживання, забезпечують ефективну комунікацію з реципієнтами. Так, осмислюючи трагедію українських матерів, які втратили дітей, дітей, що стали сиротами чи зазнали катувань, письменниця Христя Венгринюк щиро висловлює свої думки, залучаючи власний досвід материнства: «“У який світ я запросила тебе, донечко?!”, – часто питаю вголос, цілуючи її маленькі пальчики, а саму охоплює жах. Коли мене просять розповісти про досвід війни, щиро відповідаю: я ніколи раніше не знала, що існує таке зло. Воно просто безграничне, немислиме, воно не має нічого спільного зі словом «людина» [1].

Отже, сучасні есеї, які в певний спосіб актуалізують тему патріотизму, перетворилися на своєрідну культурну зброю. Есеїстика – потужний інструмент для формування нових суспільних на-

строїв. Щоб люди прислухалися до думки автора, зробили певні висновки з ґрунтового аналізу та відчували себе «причетними» до того, про що пише есеїст, недостатньо просто створити оригінальний і логічний текст. Він повинен бути читабельним, мати особливу емоційну цінність для реципієнта, бути актуальним і важливим для прийняття певних світоглядних рішень.

### **Список літератури:**

1. Венгринюк Х. Ця війна назавжди, чуєш, Софі. Онлайн-антологія «Воєнний стан». URL: <https://www.meridiancz.com/blog/thiswarisforever/> (дата звернення: 22.04.2023 р.).
2. Жадан С. Хай це буде текст не про війну. Онлайн-антологія «Воєнний стан». URL: <https://www.meridiancz.com/blog/serhiy-zhadan-khay-tse-bude-tekst-ne-pro-viynu/> (дата звернення: 22.04.2023 р.).
3. Забужко О. Коли війна була ще зовсім юна. Онлайн-антологія «Воєнний стан». URL: <https://www.meridiancz.com/blog/oksana-zabuzhko-koly-viyna-bula-shche-zovsim-iuna/> (дата звернення: 22.04.2023 р.).
4. Рябчук М. Ю. Лексикон націоналіста та інші есеї. Львів : ВСЛ, 2021. 216 с.
5. Цілик І. Раз, два, три. Онлайн-антологія «Воєнний стан». URL: <https://www.meridiancz.com/blog/iryna-tsilyk-raz-dva-try/> (дата звернення: 22.04.2023 р.).
6. Шебеліст С. В. Мовно-стилістичні новації в есеїстиці Юрія Андруховича. Культура народів Причорномор'я. 2007. № 101. С. 122–124.